

TOPONÍMIA DELS POBLES VALENCIANS

ALFONDEGUILLA

LA PLANA BAIXA

AJUNTAMENT
D'ALFONDEGUILLA

ACADÈMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA
SECCIÓ D'ONOMÀSTICA

COORDINACIÓ I GESTIÓ
Unitat de Recursos Tecnolingüístics

RECULL I TEXT
Elsa Vilalta i Fonfria

DISSENY
Vicent Almar

MAQUETACIÓ I GRAFISME
Guillermo Tomás Lull

© Acadèmia Valenciana de la Llengua
Col·lecció: Onomàstica i Toponímia
Sèrie: Toponímia dels Pobles Valencians
Alfondegulla, 103

Editat per: Publicacions de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua
Av. de la Constitució, 284
46019 València
Tel.: 96 387 40 23
Adreça electrònica: avl@gva.es

Amb la col·laboració de l'Ajuntament d'Alfondegulla

ISBN: 84-482-4458-3
Depòsit legal: V-4358-2006
Impressió: Gràfiques Vimar, SL

www.avl.gva.es

ALFONDEGUILLA

És allà on mor la serra i s'obri la plana on apareix Alfondeguilla, poble de la comarca de la Plana Baixa, a mig camí entre les ciutats de Castelló de la Plana i de València. Les dimensions reduïdes de la població, que té 883 habitants, contrasten amb les del terme, que abasta 28,3 km². Travessa el poble el riu Belcaire, que naix un poc més amunt i que desemboca a la mar Mediterrània per Moncofa. La màxima cota del terme és la Nevera, a la serra d'Espadà, amb una altitud de 856 metres, i la mínima, són els 200 metres damunt dels quals se situa el nucli urbà. El terme es dividix entre el secà: ametlers, garrofers i oliveres, de les quals s'obté un oli excel·lent, i les hortes d'hortalisses i d'arbres fruiters cultivades a vora riu. L'agricultura no és la principal font d'ingressos per als seus habitants, sinó la indústria de la Vall d'Uixó, ciutat pròxima, on treballen la majoria dels alfondeguillers.

Les terres d'Alfondeguilla resulten interessants de recórrer perquè dibuixen ben bé la nostra història. A cada pas trobem vestigis arquitectònics que ens recorden cultures anteriors: restes dels romans al Castell, a l'Arquet o al pont de l'Aigua, i de la civilització islàmica a la Cisterna, al Piló, en les almàsseres o en els jaciments miners. Una altra empremta del pas dels musulmans pel poble, la trobem en els topònims: noms com ara *Alfondeguilla* o *Belcaire* són d'origen àrab. Quant al nom del poble, els estudiosos tenen dos teories: que l'origen siga *al-khondaq-illa* i signifiqui 'la posada d'Al·là' o 'la posadeta'—segons si interpretem *illa* com *Al·là* o com un sufix diminutiu posterior—o que l'etimologia siga *al-khandaq-illa*, és a dir, 'el barranc d'Al·là' o 'el barranquet'. El fet que la denominació popular siga *Fondeguilla* obeïx a la pèrdua de l'article àrab *al* (*el* o *la*) en valencià, com ocorre en moltes altres paraules: *cotó*, *carxofa*, *tramús*, etc. El temps ha marcat monuments com el castell de Castro, que, pel seu enclavament estratègic, ha participat en episodis com la Reconquesta—el 1277 Pere el Gran, fill de Jaume I, atorgà la carta pobla a Castro i Alfàndec—; en les guerres carlistes va servir de fortalesa carlina, i en la Guerra Civil, els republicans reprimiren l'ofensiva rebel contra València.

La festa major del poble, amb motiu del patró sant Bertomeu, es coneix amb el nom de Festa dels Fadrins i se celebra el segon diumenge de novembre. L'endemà se celebra la Festa dels Borratxos. Per a l'ocasió es cuinen les especialitats tradicionals del poble: pastissos, rosegons, monjàvenes i orelletes. L'aigua de les nombroses fonts del poble és ben apreciada pels voltants, ja que la qualitat del terreny de la serra d'Espadà li dona un molt bon beure.

ELEMENTS FÍSICS

Orografia

Alt del Senyor	Garrut
Avenc de la Riera	l'Apol·linari
Avenc de Pipa (o el Bufador)	la Balona
Coll d'Eslida (o Collado Roig)	la Foia
Coll de l'Aigualit	la Foia Alta
Coll de la Vella	la Foia d'Arnau
Coll del Marianet	la Nevera
Collado Boix	la Pitera
Cova de Cabanelles	la Sima
Cova de les Graelles	les Bonyigues
Cova del Bouet (o de Sant Vicent)	Lloma de Justí
Cova del Colom	Lloma de la Fogassa
Cova del Ferro	Llomes de Cerverola
Cova del Flare	Penya de la Nòvia
Coveta de la Lloma	Penya del Gat
el Bovalar	Penya del Migdia
el Cantal	Penya del Rei
el Castell	Penya Redona
el Cuquello	Penyes de Carlos
el Denàs	Penyes de la Rimansa
el Forat	Penyes de Moixell
el Frontó	Pipa
el Marianet	Pla de Manuel
el Planàs	Pla de Miralles
el Puntal	Pla del Manyà
el Rodenet	Serafina
el Rodeno	Serra d'Espadà
el Sinaí	Simeta del Pilar
els Picaïos	

Hidrografia

Abeurador de les Vinyes	Aljub dels Caçadors
Aljub de les Vinyes	Assut de la Riera
Aljub de Pipa	Barranc d'Escales

Barranc d'Eslida
Barranc de Cabanelles
Barranc de Castro
Barranc de Falcó
Barranc de Fèlix
Barranc de Fontanelles
Barranc de l'Alcornocaret
Barranc de l'Horteta
Barranc de la Basseta
Barranc de la Font de Figa
Barranc de la Moixeta
Barranc de la Paridera
Barranc de les Hortetes
Barranc de les Vinyes
Barranc de Porc
Barranc de Serafina
Barranc del Canyaret
Barranc del Curret
Barranc del Forcall
Barranc del Gel
Barranc del Racó del Batle
Barranc dels Llops
Barranc dels Ordinaris
Barranc Fondo
Barranc Fondo Rodeno
Barranquet de la Coveta
Bassa de la Canaleta
Bassa de les Hortetes
Bassa de Marín
Bassa del Molí
Basseta de l'Arquet
Basseta de l'Horteta
Basseta de la Font de Griva
Basseta del Mig
el Naixement de l'Aigua

el Sifó
Font de Cabanelles
Font de Figa
Font de Griva
Font de Guidella
Font de l'Hedra
Font de la Figuera
Font de la Paridera
Font de Romà
Font de Serafina
Font del Canyaret
Font del Flare
Font del Forat
Font del Forcall
Font del Gos
Font del Tio Furga
Font del Tio Pepet
Font dels Xops
Font Jordana
Font Vidal
Fonteta de la Penyeta
Fonteta de Montesinos
Fonteta de Sant Pasqual
Fonteta de Segarra
Fonteta Marc
l'Aljubet
l'Assut
la Caseta del Pou
Pont de l'Aigua
Pou de la Basseta
Pou del Marianet
Pouet dels Paluts
Riu Belcaire (o d'Uixó)
Toll de la Canal
Toll del Llimo

PRESENCIA HUMANA

Poblament

Alfondeguilla
l'Assut
la Granja de Barraquer

la Corruca del Barranquet
la Corruca dels Planxats

Partides i paratges

Cabanelles
Cantallops
Cap de Reg
Castro
el Barranc Fondo Rodeno
el Bovalar
el Calvari
el Camp de Futbol
el Canyaret
el Carrascalet
el Colom
el Curret
el Molí
el Palmeraret
el Pla de Manyà
el Planàs
el Pont
el Racó
el Racó de Galindo
el Racó de la Guatla
el Racó del Batle
el Ramblar
el Rodeno
el Tintorer
els Aiguamolls
els Cantalars
els Casalets
els Cauets
els Corralets
els Parrals

els Pous
Garrut
l'Aigualit
l'Alcornocaret
l'Era
l'Ereta
l'Escoladora
l'Estacador
l'Estret
l'Horta Vila
l'Horteta
l'Ombria
l'Ombria de Fontanelles
l'Ombria de Mingarro
l'Ombria de Segarra
l'Ombria Marc
la Basseta
la Calçada de Justí
la Canaleta
la Capelleta
la Clínica
la Contienda
la Coveta
la Coveta de la Lloma
la Creueta
la Foia
la Foia Alta
la Mineta
la Paridera
la Ratlla

la Riera
la Sima
la Solana
la Solana (del riu)
la Solana de les Lloses
les Hortetes
les Vinyes

lo de Pobrete
lo de Romà
lo de Soler
Pic-i-pala
Serafina
Sumet

Vies de comunicació

Camí de Castro
Camí de Garrut
Camí de l'Aigualit
Camí de l'Horteta
Camí de la Foia
Camí de la Paridera
Camí de les Vinyes
Carretera de la Vall d'Uixó
Carretera Vella
Pista d'Algar
Pista de Cabanelles

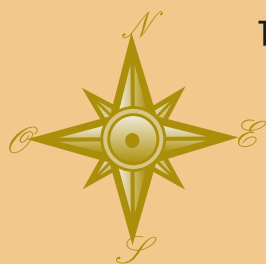
Pista de Cantallops
Pista de l'Ereta
Pista de la Coveta de la Lloma
Pista de la Nevera
Pista de Pipa
Pista del Colom
Pista del Curret
Pista del Racó del Batle
Pujada d'Artana
Senda de Cantallops
Senda del Castell

Altres llocs d'interés

Caseta de terme
Castell de Castro
Cementeri
Corral de Cabanelles
Corral de Castro
Corral de l'Estret
Corral de la Paridera
Corral de Mònic
Corral de Sangres
Corral del Canyaret
Corral del Planàs
Corral dels Casalets
Corral Nou
el Calvari
el Molí
el Piló
els Algepsars

els Fornets
els Pous de Cantallops
Escola de Castro
Forn de calç
la Femella
l'Arquet
la Cisterna
la Foia
la Nevera
Mina de la Coroneta
Mina de la Cova del Ferro
Mina de la Melona
Mina de Mercuri
Niu de metralladores
Pont de l'Aigua
Pont de l'Assut
Siti de Carbonera

Elements físics

TERME D'ESLIDA

TERME D'ARTANA

TERME DE XÓVAR

SERRA D'ESPADÀ

Alfondeguilla

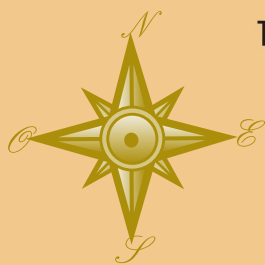
TERME DE LA VALL D'UIXÓ

TERME
DE
SONEJA

TERME DE SAGUNT

	Capital de municipi
	Carretera
	Riu
	Barranc
	Toll, bassa
	Font
	Obra hidràulica
	Caseta de reg
	Lloma, muntanya
	Pas, port de muntanya
	Pic, roca
	Cova
	Penya-segat
	Pla
	Foia, collado
	SERRA

Presència humana

TERME D'ESLIDA

TERME D'ARTANA

TERME DE XÓVAR

TERME
DE
SONEJA

TERME DE SAGUNT

TERME DE LA VALL D'UIXÓ

	Capital de municipi
	Nucli de població
	Carretera
	Camí
	Riu
	Barranc
	Mas, casa, corral
	Pont
	Restes arqueològiques
	Castell
	Nevera
	Arbre singular
	Ermita
	Mina
	Molí
	Cementeri
	Molló
	Escola, institut
	Camp de tir
	Paratge
	Partida